

# MİLLÎ EĞİTİM

NİSAN  
MAYIS  
HAZİRAN

1999

SAYI

142



19 MAYIS'IN  
80. YILI

EĞİTİM-SANAT-KÜLTÜR

# MİLLÎ EĞİTİM

*EĞİTİM-SANAT-KÜLTÜR*

**3 AYDA BİR YAYINLANIR  
NİSAN-MAYIS-HAZİRAN 1999**

**Sayı: 142**

**ISSN 1301-7669**

Millî Eğitim Bakanlığı Adına Sahibi  
Yayımlar Dairesi Başkanı  
Dr. Bekir TURGUT

Yazı İşleri Müdürü  
Cemâl Kâmil ELBEG

Teknik Sorumlu  
Ethem BARAN

Haberleşme ve Koordinasyon  
Sedef AKKAPLAN

Yayın Kurulu  
Prof. Dr. Cihat ÖZÖNDER, Prof. Dr. Mustafa TAN,  
Prof. Dr. Refik TURAN, Prof. Dr. Cemâl KURNAZ  
Doç. Dr. Tayyip DUMAN, Ali KARAÇALI

Yönetim Merkezi  
Yayımlar Dairesi Başkanlığı  
Teknik Okullar ANKARA  
e-mail: yayim@meb.gov.tr  
http://www.meb.yayimlar.gov.tr  
Tel: (0 312) 213 45 04-213 65 12  
Fax: 0 (312) 212 46 68

*Gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın  
iade edilmez. Yazıların muhtevassından yazarları  
sorumludur. Millî Eğitim adı anılmadan alıntı  
yapılamaz.*

*Dizgi*

*Millî Eğitim Basımevi-ANKARA*

*Baskı*

*Millî Eğitim Basımevi-ANKARA*

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın  
09.03.1998 gün ve 1408 sayılı oluru ile 10.000 adet  
basılmıştır.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 3251

SÜRELİ YAYINLAR DİZİSİ : 116

## İÇİNDEKİLER

Hak Kuvvetin Üstündedir / <b>Dr. Bekir TURGUT</b> . . . . .	2
Atatürk ve Bağımsızlık / <b>Metin BOSTANCIOĞLU</b> . . . . .	3
Atatürk ve Eğitim / <b>Bener CORDAN</b> . . . . .	5
Türk Milletinin Ebedî Gündemi / <b>Necdet ÖZKAYA</b> . . . . .	6
19 Mayıs'ın Anlamı / <b>Dursun Ali AKBULUT</b> . . . . .	8
Alaşehir Kongresi (16-25 Ağustos 1919) / <b>Enver KONUKÇU</b> . . . . .	10
Millî Mücadele Döneminde Eskişehir Mitingleri ve Çekilen Protesto Telgrafları / <b>Ali SARIKOYUNCU</b> . . . . .	12
Amasya Tamimi'nin Kurtuluş Savaşında ve Cumhuriyetin Kuruluşundaki Yeri / <b>Abdulkadir YUVALI</b> . . . . .	19
19 Mayıs 1919'dan 2000'e / <b>Aylanur ATAĞLI</b> . . . . .	22
İzmir'in İşgali İle Uyanan Millî Mücadele Ruhu ve Bunun Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun ve Havza'dan Yazdığı Raporlardaki Yansıması / <b>Cemalettin TAŞKIRAN</b> . . . . .	25
✓ Millî Mücadele'nin Başlaması: 19 Mayıs 1919 / <b>Mustafa TURAN</b> . . . . .	30
Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçiş Meselesi ve 19 Mayıs Ruhu / <b>E. Semih YALÇIN</b> . . . . .	33
Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a Çıkışı ve Türkiye'de Millî Egemenlik İlkesinin Gerçekleştirilmesi/ <b>Behçet Kemal YEŞİLBURSA</b> . . . . .	38
Türk Ulusal Kurtuluş Hareketinin Başlangıcı : 1999'dan 19 Mayıs 1919'a Bakış / <b>Mehmet ATAY</b> . . . . .	42
19 Mayıs 1919 Tarihinin Anlamı ve Önemi / <b>Neşe ÇETİNOĞLU</b> . . . . .	48
Maziperest / <b>Mustafa ATIKER</b> . . . . .	50
Narına Yandıgım / <b>Zeki DAĞLI</b> . . . . .	50
M.E.B. Halk Eğitimi Merkezlerinde Uygulanan Anne Eğitimi Kurslarına Genel Bir Bakış / <b>Esra ÖMEROĞLU-TURAN</b> . . . . .	52
Hikâye Haritası Yöntemiyle Metin Öğretimi / <b>Hayati AKYOL</b> . . . . .	55
Bireylerin İletişim Sorunları ve İletişim Becerilerinin Geliştirilmesi / <b>Erdoğan BOZKURT</b> . . . . .	58
Güzel Sanatlar Fakültesi Mezunları ve Sanat Öğretmenliği / <b>Canan Gence DELİDUMAN</b> . . . . .	61
Türkiye'de Nüfus Artışı ve Genç Nüfusun Eğitim Sürecindeki Görünümü / <b>Mehmet KORKMAZ</b> . . . . .	63
Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Davranışlarının Değerlendirilmesi / <b>İlhan OKTAR - Sıdika BULDUK</b> . . . . .	66
Efsane-Menkıbe Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi / <b>Arif AY</b> . . . . .	70
Halk Eğitim Merkezlerinde Görevli Öğretmenlerin Birer Yetişkin Eğitimcisi Olarak Eğitim İhtiyaçları / <b>Şaban ÇETİN</b> . . . . .	74
Atatürk, Gençlik ve Toplum / <b>Aliye Mavili AKTAŞ</b> . . . . .	78
İyiki Doğdun Millî Eğitim / <b>Feridettin ATATUĞ</b> . . . . .	80

## Millî Mücadele'nin Başlaması: 19 Mayıs 1919

Doç.Dr. Mustafa  
TURAN (\*)

19 Mayıs 1919 tarihi, Türk İstiklâl Harbi'nin hukuken, siyâseten ve bir anlamda fiilen başladığı tarihtir. Millet kendi istiklâlini kurtarmak yönünde kendi azim ve kararını ortaya koyduğu bir tarihtir. Bu tarihten sonra Anadolu'da Kuvâ-yı Milliye derlenip toparlanacak ve Hâkimiyet-i Milliye'nin idâmesi için mücâdeleye başlanacaktır. Mücâdele neticesi Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkmadan önce tasarladığı vechile yıkılan bir imparatorluktan yepyeni ve millî bir Türk devleti hayat bulacaktır. Bu itibarla 19 Mayıs tarihi, Türk tarihinde mümtaz bir mevkie sahiptir.

Atatürk Nutuk'a, "1919 yılı Mayısının 19 uncu günü Samsun'a çıktım. Umumî durum ve manzara: Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu grup, Dünya Savaşı'nda yenilmiş, Osmanlı ordusu her tarafa zedelenmiş, şartları ağır bir ateşkes anlaşması imzalanmış. Büyük Harbin uzun yılları boyunca, millet yorgun ve fakir bir halde..." diye başlar ve kısaca bir durum tespitinde bulunur. Sonra düşünülen kurtuluş çarelerini sıralar ve şunları söyler:

"Efendiler, bu durum karşısında tek bir karar vardı. O da millî hakimiyete dayanan kayıtsız şartsız, bağımsız yeni bir Türk Devleti kurmak... İşte İstanbul'dan çıkmadan önce düşündüğümüz ve Samsun'da, Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulanmasına başladığımız karar, bu karar olmuştur... Türk'ün haysiyeti ve gururu ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa, mahvolsun daha iyidir. Öyleyse ya istiklâl ya ölüm!" (1)

1905 yılında Harp Akademisi'nden kurmay yüzbaşı olarak mezun olan Mustafa Kemal, aynı yıl merkezi Şam'da bulunan V. Ordu'ya tayin oldu. Şam'a giderken Beyrut'taki arkadaşlarına, "Asıl mesele yıkılmak üzere bulunan imparatorluktan bir Türk devleti çıkarmaktır." diyen Mustafa Kemal, 1907'de özetle şu görüşleri ifade ediyordu: "Meşrutiyet, köhneleşmiş ve insicâmını kaybetmiş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun gövdesi üzerinde değil, aksine Türk çoğunluğunun yaşadığı kısım üzerinde, düşmanların yani büyük devletlerin yapacağı bir tasfiye yerine, kendi başına bir Türk devleti kurmalıdır. Nüfusun yarısı Türk olmayan ve halbuki geniş bir saha işgal eden devletin bütün varlığı ve müdâfası Türk'ün omuzlarına yüklenmiş, Hristiyan azınlıklar ise, yalnız kendi çıkarlarını sağlamakla kalmıyor, komşu ve aynı ırktaki devletlerle birleşmek için fırsat kaçırmak istemiyorlar. Geriye kalan Türkler ve Araplar, ayrı ayrı devletlerin sömürgeleri haline getirilecek, Türk'ten başka unsurlar, düşman devletlerin tarafını tutacaklar.

Şu halde devlet gövdesinin çökmesiyle hâsıl olacak enkazın altında ezilip perişan olmak mı, yoksa çoğunluğu Türk olan millî sınırlara çekilerek burasını mı savunmak daha doğru ve hayırlı olacak? Ben selâmeti ikinci fikrin tatbikinde görüyorum." (2)

Mustafa Kemal'in Birinci Dünya Harbi'nden kısa bir süre önce ileri sürdüğü isâbetli fikirler, Osmanlı Devleti'nin son on yılında iktidara sahip İttihat ve Terakki hükümeti tarafından başarılı bir şekilde tatbik edilebilseydi, devlet daha o zaman kurtarılabilirdi. Tarihin akışını anlamayan İttihat ve Terakki liderleri bu cesareti gösteremediler (3).

(\*) Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

(1) Kemal Atatürk, *Nutuk*, 1919-1927, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1989, s.1 vd.

(2) Ali Fuat Cebesoy, *Sınıf Arkadaşım Atatürk*, İstanbul, 1967, s.108 vd.

(3) Salim Koca, "Mustafa Kemal'e Göre XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı İmparatorluğu Nasıl Kurtarılabilirdi?", *Millî Kültür*, Kültür Bakanlığı Yay., S.52, (Mart, 1986), s.74.

I Dünya Harbi'ne girilmesi, büyük kayıplar bir yana, devletin sonu olmuş, bu devlet içinden yeni bir Türk devleti çıkarılmasını da iyice zorlaştırmıştır. Dört yıl süren savaştan yenilmiş olarak çıkan devlet, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır. Mütârekenâme'nin meşhur 7. maddesi ile "Müttefikler güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik yeri işgal etme hakkını" elde etmişlerdi. Osmanlı ordusu terhis edilir, silâh ve cephanelere el konur. Müttefiklerin, Mütâreke maddelerini isteklerine uygun bir tarzda uygulamaya başlamaları, hatta Mütâreke maddeleri hükümlerine aykırı olmasına rağmen, bir çok yerde işgale başlamaları, Mondros Mütârekesi'nin ihtiva ettiği şartlar ile yetinmeyeceklerini ve aralarında yaptıkları gizli anlaşmaların hükümlerini açıkça uygulayacaklarını gösteriyordu. Başka bir ifade ile Müttefiklerin Osmanlı topraklarını parçalamak emelinde oldukları açıktır.

Müttefiklerin Anadolu'yu parçalayacaklarını çok iyi bilen Mustafa Kemal Paşa (4), Mondros Mütârekesi yapıldıktan sonra Kasım ayı ortalarında İstanbul'dadır. Millî Mücadele'ye hazırlanan Mustafa Kemal, İstanbul'da bulunduğu sıralarda, devletin içinde bulunduğu durumun muhâbesesini yapıyordu.

Mondros Mütârekesi yapıldıktan hemen sonra İngilizlerin, "Samsun'da Hristiyanları toptan öldürmek için Müslüman ahâlinin silâhlandırıldığı" yönünde şikâyetleri vardır. Mustafa Kemal Paşa, Nisan ayı sonlarında âsâyişin herhangi bir sûrette bozulmasını önlemek için, Samsun bölgesinde huzur ve sükûnun yeniden sağlanması, silâhların toplanması ve şâyet varsa mevcut şûraların kapatılması yetkilisiyle 9. Ordu Genel Müfettişi olarak Anadolu'ya gönderiliyordu. Mustafa Kemal Paşa, Nezâretten çıkarken, "Heyecanımdan dudaklarımı ısırığımı hatırlıyorum. Kafes açılmış, önünde geniş bir âlem, kanatlarını çırparak uçmağa hazırlanan bir kuş gibi idim." diyor-du (5).

Samsun'a ayak basmasından hemen sonra Mustafa Kemal Paşa'nın görevlendirilme gerekçesine mugayir hareketle-

rini gören İngiliz yetkililer endişelidirler. 6 Haziran 1919'da Karadeniz'deki İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanı General Milne, Üçüncü Ordu Müfettişi'nin faaliyetleri hakkında Osmanlı Harbiye Nezâreti'ne şikâyetle bulunmakta ve karışıklıklara sebebiyet veren bu kişinin geri çağrılmasını talep etmektedir. Amiral Calthorpe da bir kaç gün sonra aynı anlamda teşebbüste bulunur. Harbiye Nezâreti'nce bu talebe boyun eğilir ve Mustafa Kemal'e en kısa zamanda İstanbul'a dönmesi emredilir. İstanbul'dan azledildiğine dâir telgraf yola çıktığı anda, O da Harbiye Nezâreti'ne ve Sultana sadece müfettişlik görevinden değil, aynı zamanda ordudan da istifa ettiğini bildirir (6). Artık sâde bir vatandaştır ve elinde hiç bir güç yoktur. Ancak O, mücadele edeceği milletleri bildiği kadar, birlikte yürüyeceği milletini de çok iyi tanımaktadır. Bunu, "Ben 1919 senesi Mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde hiç bir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asâletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek yola çıktım." sözleriyle (7) ifade edecektir. Nitekim, kısa bir süre sonra her taraftan sevgi ve bağlılık mesajları gelir. Kazım Karabekir Paşa bizzat gelerek, "Size askerlerimin ve subaylarımın saygılarını iletirim. Geçmişteki gibi her zaman bizim saygı değer komutanımızsınız. Size resmî otomobilinizi ve süvari muhafız takımını getirdim. Hepimiz emrinizdeyiz Paşam." der (8).

Temmuz 1919'da Erzurum'a gelen Mustafa Kemal Paşa, görevinden ve askerlikten 8 Temmuz 1919'da istifa etmiştir (9). Samsun'a çıkışından henüz bir buçuk ay gibi kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen bu süre içerisinde yaptığı faaliyetler ve verdiği mesajlar, başta İngilizler olmak üzere müstevlilerin bütün hesaplarını bozacak mâhiyettedir. Bir hafta kadar Samsun'da kaldıktan sonra Havza'ya geçen, oradan Amasya'ya giden Mustafa Kemal Paşa, gerçekten de müfettişlik görevi dışında memleketin muhtelif yerlerinde cereyan eden olaylar ve özellikle Anadolu'da başlayan işgallerle ilgilenmeye, bildiriler

(4) Mustafa Kemal Paşa Perapalas'ta Daily Mail muhâbiri G. Ward Price ile yaptığı mülâkatta "... Anadolu'nun Müttefik Devletler tarafından taksime uğrayacağını tamamen biliyorum.", demiştir. Bkz. Gotthard Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri**, TTK Yay., Ankara, 1991, s.98.

(5) Aynı eser, s.114.

(6) Paul Dumont, **Mustafa Kemal Atatürk**, (Çev.Zeki Çelikkol), Kültür Bakanlığı Yay., 1993, s.31-32.

(7) Utkan Kocatürk, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara, 1984, s.1.

(8) Lord Kinross, **Atatürk, Bir Milletten Yeniden Doğuşu**, (Çev. Necdet Sander), İstanbul, 1984, s.178.

(9) Fahrettin Kurzioğlu, "Mustafa Kemal Paşa-Erzurum İlişkileri Üzerine Belgeler (1919-1920)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.VII, S.20, (Mart, 1991), s.223.

yayınlamaya, yazışmalar yapmaya başlamıştır (10). Gönderdiği genelgelerinde, İzmir ve bunu takiben Manisa ve Aydın'ın işgalinin ilerideki tehlikeyi daha açık olarak hissettirdiğini, kabulü mümkün olmayan bu durum karşısında büyük ve heyecanlı mitingler yapılarak gösterilerde bulunulması ve tepkilerin dile getirilmesini ister (11).

Bu yazılarındaki ifadelerden Mustafa Kemal Paşa'nın doğrudan millet adına hareket eden ciddi bir devlet adamı ve lider olarak hareket ettiğini anlamaktayız. Samsun'dan Amasya'ya geçen Mustafa Kemal 21/22 Haziran 1919 gecesi meşhur Amasya Tamimini yayınlar (12).

Amasya Tamimi'nin maddeleri incelendiği zaman millî devlet kavramının ihtiva ettiği mânâyı bulmak mümkündür. Zaten Amasya Tamimi'nden, Erzurum Kongresi-Sivas Kongresi-Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı ve Cumhuriyet'in ilânına kadar giden hareket çizgisi tamamen bu fikir ile kâim olmuştur. En önemlisi tamimde belirtilen "istiklâl-in yine milletin azim ve kararıyla kurtarılacağı" ifadesidir. Böylece "İrâde-i Milliye" ve "Hâkimiyet-i Milliye" esası artık Millî Mücadele ve Türk Devleti için temel ve sarsılmaz bir âmil olmuştur. Ayrıca, hukukî zemini hazırlayacak olan millî bir heyetin toplanması kararı da tarihî bir karar olmuştur.

İstiklâl Harbi başladıktan sonra millî bir devletin kurulması görüşü resmen ilk defa Misak-ı Millî'de yer almış, bu görüş önce Erzurum Kongresi'nde kabul edilip, sonradan Sivas Kongresi'nde genişletilerek 28 Ocak 1920'de Meclis-i Mebusan tarafından tasvip edilmiştir. Bu itibarla Misak-ı Millî, İstiklâl Harbi'nin siyasî ve askerî hedeflerini gösteren bir belge olmuştur (13).

Burada önemli bir hususun da ilâve edilmesinde fayda vardır. Tam bağımsız bir millî devlet kurmak fikri, işin başından beri Mustafa Kemal Paşa'nın amaçları arasındadır. "Hürriyet ve İstiklâl benim karakterimdir... bence bir millette şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve bekâ bulabilmesi, mutlak o milletin hürriyet ve istiklâline sahip olması ile kâimdir... Ben yaşayabilmek için müstakil bir milletin evlâdı kalma-

lıyım. Bu sebeple Millî İstiklâl bence bir hayat meselesidir. Milletin ve memleketin menfaatleri gerektirdiği takdirde, milletlerden her biri ile dostluk ve siyasî münâsebetleri takdir ederim. Ancak benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de, bu arzusundan vazgeçinceye kadar amansız düşmanıyım." diyen Atatürk (14), Haziran 1919'da Franklin Bouillon ile yaptığı görüşme sırasında "İstiklâl-i Tam" hakkında şunları söylemişti: "İstiklâl-i tam, bizim bugün deruhte ettiğimiz vazifelerin ruh-ı aslîsidir. Bu vazife bütün millet ve tarihe karşı deruhte edilmiştir.... Biz, yaşamak isteyen, haysiyet ve şerefiyeyle yaşamak isteyen bir milletiz. Bir hataya tebaiyet yüzünden bu evsaktan mahrum kalmağa tahammül edemeyiz. ... İstiklâl-i tam denildiği zaman, bittabi, siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî, harsî ve ilâ... her hususta istiklâl-i tanî ve serbesti-i tam demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde istiklâlden mahrumiyet millet ve memleketin, mânâ-yı hakikiyesiyle bütün istiklâlin-den mahrumiyeti demektir." (15)

Bütün bu bilgilerden anlaşılacağı gibi, 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkması Türk tarihinin bir dönüm noktasıdır. Bu olay ile Türk Millî Mücadelesi fiilen başlamış oluyordu. Zira Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışından itibaren yürüttüğü faaliyetler tamamen millî bir Türk devleti kurmaya matuf faaliyetlerdir. Bu olay ile Türk Millî Mücadelesi de liderini bulmuş oluyordu. Bu itibarla Büyük Zafer'e giden yolun başlangıcı "19 Mayıs"tır ve bu eşsiz mücadeleyi başlatan da "Atatürk" olmuştur. Zaferden sonra da tam istiklâlini ilân eden yeni bir Türk Devleti kurulmuştur.

(10) Nutuk, s.12 vd.

(11) Nutuk, s.15-16.

(12) Nutuk, s.21.

(13) Mehmet Gönülöbol, "Atatürk'ün Dış Politikası; Amaçlar ve İlkeler", Atatürk Yolu, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1987, s.239.

(14) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1927), C.III, (Toplayan. Nimet Arslan), TİTE Yay., Ankara, 1981, s.24.

(15) Nutuk, s.415-416.